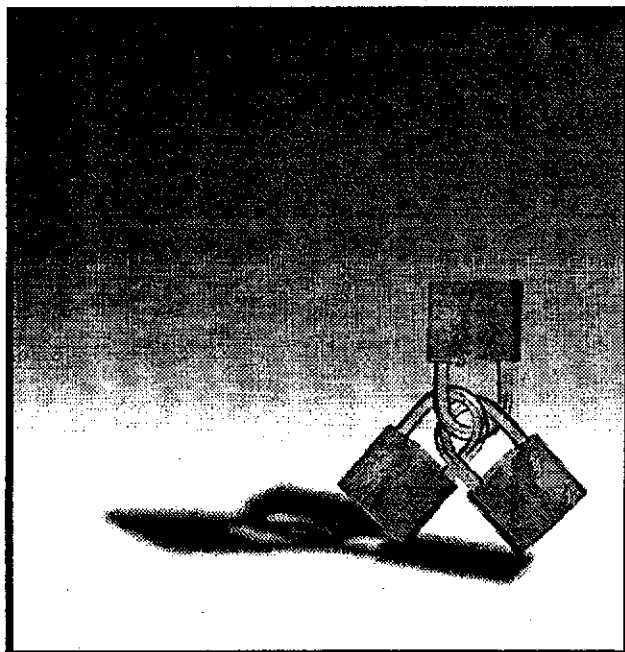

درآمدی بر پیشگیری

از وقوع جرم

(قسمت پایانی)

□ مرکز تحقیقات قوه قضائیه قم

مبحث سوم:

۳- جرم و پیشگیری از وقوع آن از

دیدگاه اسلام:

(۱-۳) متأسفانه آیین اسلام، سالهای درازی در حاشیه تحولات گسترده و متنوع جوامع قرار گرفت و از حضورش در عرصه‌های مختلف جامعه کاسته شد به طوری که مردم در عرصه‌های مختلف زندگی تقریباً ارتباط جدی و عملی خود را با دین از دست دادند. لذا جای شگفتی نیست که در حال حاضر در همه رشته‌ها حتی در رشته‌های علوم انسانی، عمده نظریه‌ها و اندیشه‌های مطرح شده در جامعه ما، از سری نظریه‌پردازان غربی است و در نتیجه، به‌طور طبیعی دستاوردهای تمدن غربی نیز از هر طرف زندگی ما را در میان گرفته است. در این مقاله، بحث بر سر سنت و تجدد که در صد سال اخیر رونق چشمگیری یافته است، نیست ولی نکته قابل توجه اینست که لازمه توسعه فرهنگ اجتماعی و خیزشهای تمدنی، شناخت جغرافیایی،

تاریخی و فرهنگی آن جامعه است، اگر ما عناصر اصیل و برجسته فرهنگی - اعم از دینی و ملی - خود را کشف و استخراج نکنیم، حتی قادر نخواهیم بود پیوند عمیق و درونی با تمدنهایی که از هر طرف با دستاوردهای خویش ما را محاصره کرده‌اند، برقرار کنیم و معنی این ناتوانی یعنی «مستعمره» ابدی کشورهای پیشرفته. (۱)

(۲-۳) نگرشهای تازه علمی و انسانی در زمینه جرم و راههای پیشگیری از آن، در قالب مکتب دفاع اجتماعی نوین به‌طور اختصار یادآوری شد. پرواضح است که این یافته‌های ارزشمند در جامعه ما چندان رونقی ندارد. این در حالی است که دیدگاههای دین اسلام به این مکتب به مراتب نزدیکتر است تا مکتب کلاسیک حقوق جزا. البته در باره نظرات اسلام، باید در جای خود به شکل نظام یافته بحث کرد. اما در این فرصت، بسیار موجز و مختصر به بعضی از آموزه‌های مطرح شده در آن اشاره می‌شود، به این امید که بی‌جهت

نسبت به عادت‌هایمان و تعصبات خام اصرار نورزیم و با تجارب گرانقدر بشر امروزی، احساس بیگانگی نکنیم. (۳-۳) اصولاً دین مبین اسلام، به پیشگیری بیش از اصلاح اهتمام دارد و به همین دلیل، قبل از هر چیز به عوامل به‌وجود آورنده و زمینه‌های گناه و جرم توجه کرده و برای مقابله آنها، با واقع‌بینی تمام چاره‌اندیشی نموده است. شاید مهمترین و پربارترین بخش از تأکیدات اسلام، روی همین بعد باشد.

در این مقاله به دو محور از تدابیر پیشگیری کننده از جرم و گناه اکتفا می‌کنیم: (۱-۳-۳) اسلام با توجه به جهان‌بینی الهی و توحیدی خود، به هستی معنی می‌بخشد و در نتیجه به زندگی، هدف و نشاط داده و در نهایت به انسان آرامش و به جامعه آسایش می‌بخشد. اسلام، آگاهی، علم و تفکر را که مایه اساسی هر نوع پیشرفت و سعادت است، بسیار می‌ستاید و از جهل و نادانی که مایه بنیادی بدبختی و گناه و جرم می‌باشد، نهی می‌کند. به امر

رعایت بهداشت و نظافت عنایت ویژه‌ای داشته و برای سلامت روح و روان نیز به اقامه نماز و دعا امر فرموده و گذشت و مهربانی، صبوری، حق شناسی و سپاسگزاری، نگاهداشت حرمت دیگران، عدل و احسان، برابری و برادری را توصیه فرموده و از نفاق و ریا، دروغ و افترا و تحقیر و... بشدت بیزاری جسته است. همه افراد را در مقابل هم مسؤول شمرده و از بی‌اعتنایی به مشکلات دیگران را بشدت نهی نموده است. به‌صراحت اعلام کرده است که هرکار ریز و درشتی ثبت شده و عمل هیچ کس ضایع نخواهد ماند. پیامبر اکرم (ص) فرموده‌اند: بعثت لاتمم مکارم الاخلاق.

این اخلاق و فرهنگ عظیم دینی، به‌واقع، پشتوانه غنی و مطمئنی است که جامعه را از بسیاری از امراض و انحرافات فکری و عملی مصون می‌دارد. البته اگر علما، دانشمندان، نویسندگان، هنرمندان و... این سرمایه بی‌پایان را جدی گرفته و با استفاده از ابزارهای نوین تبلیغاتی مردم را دائماً متذکر باشند و هدایت نمایند.

«ریسموندگسن»، محقق هوشمند جرم‌شناسی - که حتی عقایدش را بعد از تحقیق روشمند و علمی، با احتیاط و وسواس بیان می‌کند - در این زمینه می‌نویسد:

«سیستم‌های گوناگون کنترل غیر کیفری، نقشی متغیر اما مسلم در امر پیشگیری از تبهکاری و تکرار جرم دارند.»^(۲) وی همچنین معتقد است سیاست نوین جنایی که متمرکز در پیشگیری‌های ثانویه است، به‌طور قطع اثر بسیار محدود کننده‌ای بر روی تبهکاران

دارد.^(۳)

ترویج دستورات اخلاقی اسلام و بکارگیری توصیه‌های آن در عرصه‌های مختلف زندگی، همان چیزی است که «برانتینگهام و فاست» (۱۹۷۶) از آن به‌عنوان پیشگیری اولیه یاد می‌کنند^(۴) و جالب است که «اشتاین‌متز» (۱۹۸۲) از اهمالی که در امر باز دارندگی عمومی و فردی شده است، سخن می‌راند و اظهار تأسف می‌کند.^(۵)

اهتمام به عبادات فردی و جمعی مانند نمازهای یومیه، روزه، حج، نماز جمعه، عزاداری در ماههای محرم و مراسم ویژه ماه رمضان، شرکت در مساجد و تکایا، زیارت مقابر قدسی ائمه اطهار (علیهم السلام) و بزرگان دین، از جمله مراسم مذهبی - سنتی و تقریباً بی‌هزینه جامعه ماست که می‌توان در این راستا نهایت بهره معنوی را حاصل نمود.

البته بهره‌وری از سایر امکانات مدرن امروزی نیز در این راستا جای خود را دارد که با برنامه‌ریزی‌های اصولی، می‌توان آنها را در جهت اهداف یاد شده به خدمت گرفت. (۲-۳-۳) علاوه بر توصیه‌های مکرر فوق، نهاد مستقل دیگری نیز به نام امر به معروف و نهی از منکر توسط دین اسلام تأسیس شده است، تا عمل به فرامین اخلاقی را تضمین نموده و در عین حال، از اصلاح جامعه نیز، غفلت نشود.

امر به معروف و نهی از منکر، به معنای مسؤولیت فرد در قبال مردم و جامعه است و مبارزه با همه عوامل انحرافی و بیمارکننده و ضد ترقی و سلامت را شامل می‌شود.

امر به معروف و نهی از منکر، همانند

مناهی حق مرتنه باشد مگر به اذن مرتنه

ماده ۷۹۳ قانون مدنی

اقامتگاه زن شوهر دار همان اقامتگاه شوهر است مع ذلک زنی که شوهر او اقامتگاه معلوم ندارد و همچنین زنی که با رضایت شوهر خود و یا با اجازه محکمه مسکن علیحده اختیار کرده می‌تواند اقامتگاه شخصی علیحده نیز داشته باشد.

ماده ۱۰۰۵ قانون مدنی

هرگاه مهر عین معین باشد و معلوم گردد قبل از عقد معیوب بوده و یا بعد از عقد و قبل از تسلیم معیوب و یا تلف شود شوهر ضامن عیب و تلف است.

ماده ۱۰۸۴ قانون مدنی

اگر حق نسبه طفل خود را از دست و بی‌استناد این حق نمی‌تواند طفل خود را خارج از حدود تأدیبه، تنبیه نمایند.

ماده ۱۱۷۹ قانون مدنی

عمر یا تخفیف مجازات محکومان، در حدود مواردین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه با مقام رهبری است.

ماده ۲۴ قانون مجازات اسلامی

کسی که شروع به جرمی کرده است، به میل خود آن را ترک کند و اقدام انجام شده، جرم نباشد از موجبات تخفیف مجازات برخوردار خواهد شد.

تبصره ۲ ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی

در ایام بارداری و نقاش زن حد قتل یا رجم بر او جاری نمی‌شود. همچنین بعد از وضع حمل در صورتی که نوزاد کفیل نداشته باشد و بیم تلف شدن نوزاد برود حد جاری نمی‌شود. ولی اگر برای نوزاد کفیل پیدا شود حد جاری می‌گردد.

ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی

نماز و روزه بر مسلمانان واجب است و البته تنها در دایره تنگ زندگی فرد یاروابط معاشرتی وی و یا اعمال انفرادی محدود نمی‌شود.

اگر بتوانیم با توجه به وضعیت جوامع فعلی، راهکارهای منطقی و کارآمدتری برای انجام این واجب الهی پیدا کنیم، جامعه خود به خود و در سطحی وسیع و چه بسا با تخصیص هزینه‌هایی به مراتب کمتر کنترل خواهد شد و با این نظارت گسترده عمومی، لغزشها و انحرافات به حداقل خود خواهد رسید.

امر به معروف و نهی از منکر در حقیقت یک سیستم کنترلی غیرکیفری محسوب می‌شود. در قانون اساسی به این امکان مهم جامعه توجه شده است (۶) که البته باید سیاق منطقی خود را بیابد.

(۳-۴) به رغم اینکه اسلام تمام مساعی خود را بکار می‌بندد و تمهیدات لازم را در بعد فردی و اجتماعی برای سلامت افراد و جامعه تدارک می‌بیند با اینهمه، از اصلاح و بازپروری آن عده از افرادی که احیاناً مرتکب جرم و گناه می‌شوند، غافل نمانده است که اتفاقاً علمی‌ترین و انسانی‌ترین تدابیر را بعد از ارتکاب جرم مدنظر قرار داده است. اگر با دیدگاه جرم‌شناسی و همراه یا آموزه‌های مکتب دفاع اجتماعی، تأملی در این باب نماییم، از دقت و ظرافت قوانین و مقررات این دین شگفت‌زده خواهیم شد.

برای جلوگیری از اطاله کلام، تنها به یکی از نهادهای اصلاح و بازپروری مطرح شده در قرآن می‌پردازیم؛ نهادی که هر کس در هر سطحی که باشد با آن آشناست.

نکات ذیل، در نگاه نخست در باب

«توبه» به نظر می‌رسد:

۱- خداوند متعال ارتکاب جرم را به عنوان یک واقعیت - اگرچه ناشایست - از سوی انسان یاد کرده است.

متأسفانه ظاهرترین قسمت قصه ابوالبشر، حضرت آدم، (ع) عصیان وی از فرمان حق تعالی است. خداوند از دیرباز "آدم" را مخاطب امر و نهی قرار داد ولی او به فراموشی سپرد و تحت عوامل نفسانی قرار گرفت ولی باز طولی نکشید که به

اسلام با توجه به جهان بینی الهی و توحیدی خود، به هستی معنی می‌بخشد و در نتیجه به زندگی، هدف و نشاط داده و در نهایت به انسان آرامش و به جامعه آسایش می‌بخشد.

خود آمد و زشتی طغیان را درک کرده، با حال پشیمانی به سوی خدا روی آورد:

«پروردگارا ما برب خویشتن ستم روا داشتیم و اگر بر ما نبخشایی و ترحم نکنی، از زیانکاران خواهیم بود.» (۷)

این کار هرگز از ارزش "آدم" در برابر پروردگارش نکاست:

«سپس ممتازش نموده و توبه‌اش را پذیرفت.» (۸)

۲- خداوند، مجرم را به صرف ارتکاب جرم از خود نمی‌راند:

«او خدایی است که توبه را از بندگانش می‌پذیرد و از زشتیها در می‌گذرد.» (۹)

۳- خداوند کریم نمی‌گذارد مجرم به خاطر خطایش سرشکسته و تحقیر شود:

«همانا خداوند توبه‌کنندگان و پاک شوندگان را دوست می‌دارد.» (۱۰)

۴- او با مفتوح گذاشتن در راه توبه، همیشه راه بازگشت و اصلاح را فراهم کرده است.

۵- انسان خطاکار را با وعده‌های نیکویش، تشویق به بازگشت و اصلاح می‌کند:

«دسته دیگر کسانی هستند که هرگاه عمل زشتی انجام دهند یا بر خود ستم روا دارند، به یاد خدا افتاده و از گناهان خود استغفار می‌کنند... پاداش آنان بخشایشی از جانب پروردگار و باغهایی است که از زیرشان نهرها جاری می‌گردد و چه نیکوست پاداش اهل عمل.» (۱۱)

۶- خداوند متعال انسان مجرم را در هر سطحی که باشد، قابل اصلاح و درمان می‌داند و چراغ امید را در دل انسانها همیشه و در هر حال روشن نگه می‌دارد. چون توبه استثنا خاص بر نمی‌دارد و شامل هر نوع گناه و به هر اندازه که باشد، می‌شود.

اهمیت این امر در آنست که چه بسا انسان در صورت ناامیدی، قید همه چیزهای دیگر را نیز بزند و بیشتر از پیش در گناه و آلودگی غرق شود.

به عبارت دیگر، شمول توبه تا بدان حد است که هیچ‌کس در هر صورت خود را بیرون از لطف و محبت و آیین مهر خداوندی نمی‌بیند.

۷- بعد از برگشت و صلاح کاملاً از مجرم اعاده حیثیت می‌شود، به طوری که خداوند کریم نه تنها سابقه اعمال او را بایگانی نمی‌کند، بلکه آنها را به نیکی مبدل ساخته و کوچکترین لکه‌ای از گذشته برای او باقی نمی‌گذارد.

«... خدا زشتیهای او را به نیکی مبدل

می‌سازد و خداوند آمرزنده و مهربان است. (۱۲)

با تأمل بیشتر در این باب می‌توان بر لطایف و ظرایف دیگری نیز دست یافت. البته لازم به یادآوری است که دین اسلام به رغم آن همه التفات به امر پیشگیری و اصلاح و بازپروری، برای مجازات نیز جایگاه خاص خود را تجویز نموده است.

بدیهی است در نظامی که آن نگرش انسانی و علمی را در پیشگیری و اصلاح دارد و در خصوص قضات، آن همه سختگیری می‌کند و حتی برای قضات، ویژگی‌های مهمی را لازم می‌شمارد، قطعاً مجازات آن مبنایی عالمانه و عادلانه و مصلحت‌گرایانه خواهد داشت. لذا نگرشهای جزمی و انتزاعی به احکام دینی با اسلام سازگاری ندارد. اسلامی که در اصل، یک بینش و روش است نه مجموعه مصادیقی که محدود به زمان و مکان باشد.

مبحث چهارم:

۴- پیشگیری از وقوع جرم در قانون:

(۴-۱) پیشگیری از وقوع جرم از جهت خط مشی و از جهت عملی به سنتهای فرهنگی، سیاسی و فکری رایج بستگی دارد، به همین دلیل نحوه پذیرش و مفهوم سازی پیشگیری از جرم و در نتیجه روش برنامه‌ریزی، هماهنگی و اجرای سیاستهای مربوط در سطح ملی در کشورهای مختلف به نحو قابل ملاحظه‌ای متفاوت است.

(۴-۲) در برخی از کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی، مراجع وزارتی و یا شوراهای ملی پیشگیری از جرم با داشتن نمایندگانی از ارگانهای مختلف خصوصی و عمومی به ارائه، طراحی و

هماهنگ‌سازی استراتژیهای پیشگیری از جرم مبادرت می‌نمایند. در کشورهای دیگر نیز مسؤولیت پیشگیری از وقوع جرم، عمدتاً بر عهده خود وزارتخانه‌ها، پلیس و یا دادستانی است. (۱۳)

(۴-۳) در برخی کشورها نیز، بویژه کشورهای اروپای شرقی، وظایف مربوط به اجرای قانون پیشگیری از جرم به‌طور اجتناب‌ناپذیری مرتبط با یکدیگر تلقی می‌شود. بدین ترتیب، دادگاهها نه تنها مسئول حل و فصل دعوی مطروحه‌اند بلکه مسؤولیت شناخت و حل علل و عوامل ریشه‌ای برخی از جرایم خاص را نیز به عهده دارند. بنابراین به عنوان نمونه، در جایی که مجرمی مرتکب سرقت از محل کار شناخته شود، دستورالعملی خطاب به کارفرمای مربوط صادر خواهد شد، مبنی بر اینکه از وقوع دوباره سرقت در آن محل پیشگیری نماید. عدم رعایت چنین دستوری موجب مجازات کارفرما از سوی دادگاه خواهد شد.

بدین‌سان دادگاهها به جای اتکای صرف بر اصل بازدارندگی عمومی، به نحو فعالانه‌ای سعی در دگرگون ساختن شرایط و موقعیتهایی دارند که به بروز رفتار مجرمانه کمک می‌کند. (۱۴)

(۴-۴) در برخی از کشورها نیز، پیشگیری از جرم بیش از آنکه مربوط به اجرای قانون و نقش نظام عدالت کیفری باشد، به نحو بسیار نزدیکتری مرتبط با سیاست اجتماعی و عمومی است (۱۵) به روشنی پیداست که ارتباط میان نظام عدالت کیفری و پیشگیری از جرم، ارتباطی پیچیده و متغیر است. آنچه که در نظام عدالت کیفری صورت می‌گیرد،

حد جلد را نباید در هوای بسیار سرد یا بسیار گرم جاری نمود.

ماده ۹۶ قانون مجازات اسلامی

حد را نمی‌شود در سترزمین دشمنان اسلام جاری کرد.

ماده ۹۷ قانون مجازات اسلامی

هرگاه کسی دیگری را از روی شهوت ببرد تا ۶۰ ضرب به شلاق تعزیر می‌شود.

ماده ۱۲۳ قانون مجازات اسلامی

هرگاه کسی دوبار اقرار کند که شراب خورده است محکوم به حد می‌شود.

ماده ۱۶۸ قانون مجازات اسلامی

تشکیل اجتماعات و راهپیماییها بدون حمل سلاح، به شرط آنکه محل به مسابو اسلام نباشد آزاد است.

اصل بیست و هفتم قانون اساسی

هیچکس را نمی‌توان از محل اقامت خود تبعید کرد یا از اقامت در محل مورد علاقش ممنوع یا به اقامت در محلی مجبور ساخت، مگر در مواردی که قانون مقرر می‌دارد.

اصل سی و سوم قانون اساسی

تفسیر قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود.

اصل نود و هشتم قانون اساسی

دلالتی معاملات ممنوعه اجرت ندارد.

ماده ۳۵۳ قانون تجارت

حق الزحمه دلال به عهده طرفی است که او را مأمور انجام معامله نموده، مگر اینکه قرار داد خصوصی غیر این ترتیب را مقرر بدارد.

ماده ۳۵۴ قانون تجارت

به طور ناگزیر بر میزان جرایم ثبت شده و استراتژیهای پیشگیری از آنان، مؤثر واقع می شود و لذا تدابیر پیشگیرانه را می تواند به سمت کسانی که قبلاً مرتکب جرم شده اند یا کسانی که در معرض ارتکاب جرم قرار دارند و یا کل جمعیت، هدایت نماید.

(۴-۵) اقدام مناسب جهت پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین طبق بند (۵) از اصل یکصد و پنجاه و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، از جمله وظایف قوه قضائیه محسوب می شود. این مسؤلیت که به واقع بسیار سنگین و پیچیده است و در اهمیت آن همین بس که در صورت عدم موفقیت در این مسؤلیت، اعتبار، حیثیت و کارآمدی یک نظام مخدوش می شود؛ به رغم آنکه در این زمینه تلاشهایی شروع شده است و ریاست محترم قوه قضائیه نیز مسؤلیت امر پیشگیری از وقوع جرم را از طریق مرکز تحقیقات قوه قضائیه پی گیری می نمایند، ولی باین همه، به نظر می رسد که به خاطر اهمیت فوق العاده این امر، پیش بینی معاونت پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین کارآمدتر باشد و مرکز تحقیقات نیز زیر نظر مستقیم این معاونت و فارغ از هرگونه درگیریهای روزمره اجرایی که چندان هم با مرکز تحقیقی سازگاری ندارد، به امر تحقیق و پژوهش مشغول باشد. در این صورت قوه قضائیه دارای مرجعی مشخص و با وظایف تعریف شده ای است که در مواقع ضروری، پاسخگوی سؤالات و شبهات مطروحه در سطح جامعه می باشد.

(۴-۶) در قانون اساسی، تنها به تعبیر

«اقدام مناسب جهت پیشگیری از وقوع جرم» بسنده شده است بی آنکه به ماهیت «اقدام مناسب» و قلمرو اختیارات قوه قضائیه در این خصوص اشاره شود، تعریف «اقدام مناسب» چندان سهل و آسان نیست؛ به اعتقاد ما برای تفسیر دقیق و عالمانه «اقدام مناسب» ضروریست در حال حاضر، همزمان بر روی محورهای ذیل کار دقیق، علمی و پژوهشی صورت پذیرد.

(۴-۶-۱) مطالعات منسجم بر روی

اسلام تمام سعی خود را به کار می بندد و تمهیدات لازم را در بعد فردی و اجتماعی برای سلامت افراد و جامعه تسداری می بیند با این همه، از اصلاح و بازپروری آن عده از افرادی که احیاناً مرتکب جرم و گناه می شوند، غافل نمائده است که اتفاقاً علمی ترین و انسانی ترین تدابیر را بعد از ارتکاب جرم مسدود نظر قرار داده است

مفهوم پدیده «جرم» در ایران اسلامی.

(۴-۶-۲) مطالعات وسیع میدانی در پهنای کشور بزرگ ایران، جهت کشف و استخراج عوامل و مؤلفه های اجتماعی جرم را.

(۴-۶-۳) تحقیقات گسترده جهت کشف طرق مختلف پیشگیری با استفاده از تجارب کشورهای دیگر.

(۴-۶-۴) و در نهایت، تدوین اصول سیاست جنایی نظام جمهوری اسلامی ایران. به نظر می رسد قبل از طی نسبی این مراحل، سخن گفتن از ماهیت و قلمرو

«اقدام مناسب» چندان عالمانه نباشد و حتی ارزیابی علمی نظرات مطرح شده، دشوار است.

(۴-۷) چندی پیش کمیسیونی طبق دستور مستقیم ریاست محترم قوه قضائیه مرکب از پنج نفر کارشناس مجرب تشکیل شد.^(۱۶) که در رابطه با دستور ریاست محترم قوه قضائیه تفسیر مجملی از «اقدام مناسب» و «قلمرو اختیارات این قوه» ارائه نموده، است؛ در این خصوص نکات ذیل قابل توجه است:

(۴-۷-۱) با توجه به اهمیت امر پیشگیری از وقوع جرم و موقعت والای این مسؤلیت در تمامی نظامهای معتبر امروزی، این تفسیر که «هرگونه اقدامی که در مورد امر پیشگیری از وقوع جرم لازم باشد، اگر قوای دیگر در اجرای آن، وظایفی را متحمل گردند دخالت در سایر قوا نخواهد بود» کاملاً منطقی بنظر می رسد؛ چرا که انجام این وظیفه سنگین در کشور ما متولی دیگری ندارد.^(۱۷)

بخصوص که ممکن است دولت و یا نهادهای دیگر غیر دولتی از اثرات بالقوه جرمزایی سیاستهای خود آگاه نباشند، لذا برای به حداقل رسانیدن این گونه تأثیرات، نظارتی از دید سیاست جنایی منطقی و ضروری به نظر می رسد. شاید «نظارت بر حسن اجرای قوانین»^(۱۸) را بتوان از این زاویه نیز تعریف نمود و یا لااقل یکی از وجوه این نظارت برشمرد.

(۴-۷-۲) با اینکه کمیسیون مزبور، نکات عملی مهم و در جای خود ارزشمندی را متذکر شده است ولی اگر ما بخواهیم در چارچوب تعریفی که امروزه

از «سیاست جنایی» می‌کنند، این نکات را ارزیابی کنیم، گفتنی است اینها فقط در تعریف مضیق سیاست جنایی^(۱۹) که همان سیاست کیفری باشد، می‌گنجند.

امروزه رعایت این نکات گرچه برای دستگاه قضائی امری ضروریست ولی اکتفا به این موارد حتی اگر به نحو احسن هم انجام شوند، کاهش نرخ جرایم را ضمانت نخواهند کرد. «ریموندگسن» بعد از تحقیقات زیادی در این مورد چنین

اظهار عقیده کرده است:

«روی هم رفته به طور قطعی آشکار شد که ضمانت اجراهای کیفری اثر ناچیزی دارند و واقعاً نمی‌توانند نقش اختصاصی خود را در پرهیز از تبهکاران ایفا کنند و بدین ترتیب عنصر مهمی برای سیاست جنایی محسوب نمی‌شوند.»^(۲۰)

(۴-۸) در خاتمه قابل ذکر است

که مرکز تحقیقات قوه قضائیه از طرف ریاست محترم قوه قضائیه، وقت موظف شده که در رابطه با موضوعات متعددی که در ذیل به بعضی از آنها اشاره می‌شود، برنامه‌ریزی و تحقیق نموده و حاصل آن را به قوه قضائیه گزارش نماید.^(۲۱)

(۴-۸-۱) بررسی نحوه پیشگیری از وقوع جرایمی که مطالعات آماری، افزایش آنها را نشان می‌دهد.

(۴-۸-۲) مطالعات، تحقیقات و تهیه طرح و برنامه در رابطه با پیشگیری از وقوع جرم.

(۴-۸-۳) هماهنگی با مسئولان سازمانها، نهادها و کلیه مراکزی که به نحوی در رابطه با امور پیشگیری از وقوع جرم،

دخالت دارند.

(۴-۸-۴) مطالعه و بررسی درباره رابطه جنون و میزان خطرناکی از حالت‌های خطرناک افراد در جامعه و بررسی امکانات دفاع اجتماعی در مقابل حالت‌های خطرناک موضوع قانون اقدامات تأمینی و ارائه راه‌حلهای مناسب.

(۴-۸-۵) بررسی و تعیین میزان استفاده مأموران کشف جرم در به کارگیری

روشهای علمی کشف جرایم و بررسی امکانات آن، و ارائه راه‌حلهای مناسب در این زمینه.

(۴-۸-۶) ارزیابی عملکرد قوه قضائیه در جامعه.

(۴-۸-۷) برگزاری سمینارهای علمی و حقوقی و... که البته در همه این زمینه‌ها، طرحهای مختلفی در حال اجراست. در عین حال در اجرای فرمان دیگری از آن مقام محترم در خصوص انجام اقدامات موردی در جهت پیشگیری از وقوع جرم، مرکز تحقیقات قوه قضائیه قسم، اقدامات چشمگیری انجام داده است که در گزارشات متعدد به اطلاع رئیس قوه رسیده است. توجه ویژه ریاست محترم قوه

قضائیه به این امور، فی‌نفسه امری مبارک و در خور تجلیل است و امروز فرصت مغتنمی برای مرکز تحقیقات قوه قضائیه حاصل شده است که می‌تواند گامهای اصولی و ریشه‌ای در این مسیر بردارد، لذا در اینجا دست یاری به‌سوی هممه صاحب‌نظران، اندیشمندان و محققان دراز می‌کنیم و از هرکس به اندازه توان او استمداد می‌طلبیم.

پی نوشتها:

- ۱- در این خصوص توصیه می‌شود به کتاب ارزشمند «نظریه تمدن» نوشته «یوکیچی» اندیشمند ژاپنی که آقای دکتر چنگیز پهلوان ترجمه کرده‌اند مطالعه شود. یوکیچی در این کتاب بنیادهای تمدن نوین ژاپن را پی‌ریزی کرده است.
- ۲- ریموندگسن، جرم‌شناسی نظری، ترجمه دکتر مهدی کی‌نیا، ص ۱۴۰.
- ۳- همان ص ۱۳۷.
- ۴- جان گراهام، استراتژیهای پیشگیری از جرم در اروپا و آمریکای شمالی، ترجمه مؤسسه جرم‌شناسی، جلد اول، ص ۱۱.
- ۵- همان، ص ۸.
- ۶- اصل هشتم قانون اساسی.
- ۷- سوره عنکبوت، آیه ۲۵.
- ۸- سوره بقره، آیه ۲۳۸.
- ۹- سوره انعام آیه ۱۰۲.
- ۱۰- سوره بقره آیه ۲۲۲.
- ۱۱- سوره عنکبوت، آیه ۵۹ و ۵۸.
- ۱۲- سوره یونس، آیه ۱۰۸.
- ۱۳- جان گراهام، همان، ص ۸.
- ۱۴- همان، ص ۹-۱۰.
- ۱۵- همان - ص ۱۰.
- ۱۶- در هاشم نامه ۲۰۳۶ دفتر پیشگیری از وقوع جرم این دستور قید شده است.
- ۱۷- پیشگیری از وقوع جرم که در بند ۸ ماده (۴) قانون نیروی انتظامی (مصوب ۲۷ تیر ماه ۱۳۶۹) آمده است، به تصریح همان قانون نیروی انتظامی به عنوان ضابط قوه قضائیه عمل می‌کند.
- ۱۸- بند ۴ از اصل (۱۵۶) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
- ۱۹- کریستین لازرز، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، ص ۹.
- ۲۰- ریموندگسن، جرم‌شناسی نظری، ترجمه دکتر مهدی کی‌نیا، ص ۱۳۶.
- ۲۱- برابر نامه ۶۴۳۰ ق/۷۵/۱۰/۳۰